

CELLADI SEVEN BİRİ VAR MIDIR ?

AV.CEM MURAT SOFUOĞLU

Saddam Hüseyin'in idam edilmesinin hemen ardından, geçmişte ülkemizde uygulanan ölüm cezaları kamuoyunda tartışılmaya başlandı. Biz de, Cumhuriyet döneminden yakın zamana kadar ülkemizde uygulanan idam sürecini kısaca değerlendirdik.

Tanınmış ceza hukukçusu Beccaria şöyle der; "La pena di Morte non ha mai resi migliori gli homini" (Ölüm cezası insanı daha iyi bir hale getirmemiştir). Ölüm cezası insanı daha iyi bir hale nasıl getirebilir ki, çünkü insan yaşamını sona erdiriyor.

Beccaria haklıydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından bu yana, 1926 ile 1984 yılları arasında ölüm cezasına çarptırılan ve cezaları infaz edilen -çoğunluğu siyasal görüşleri nedeniyle idam edilen- 443 kişi rehabilite olma fırsatını elde edemedi.

Türkiye'de ölüm cezası daha çok askeri rejimlerin yönetiminde olduğu dönemlerde uygulandı. Askeri rejim dönemlerinde ölüm cezasının uygulanma oranı yüzde 13.5 iken, sivil rejim döneminde bu oran yüzde 2'de kalmıştır. Bu olgudan, bir iki istisna dışında, sivil rejimlerin ölüm cezasını uygulamayı tercih etmedikleri sonucunu çıkarabiliriz.

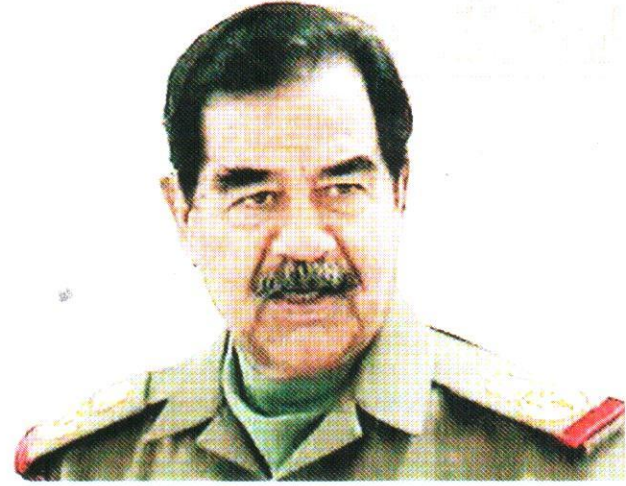
1965-1971 ve 1973-1980 yılları arasında seçimle başa gelmiş, demokratik hükümetlerin yönetiminde olduğu on beş yıllık dönemde, tek bir ölüm cezası bile uygulanmamıştır.

Sonuç olarak 1960, 1971 ve 1980 yıllarında askeri darbeler olmamış olsaydı, bu rejimlerin infaz ettiği ölüm cezaları uygulanmamış olacaktı. Ölüm cezaları esas olarak, askeri rejimlerin yönetiminde bulundukları dönemlerde uygulanmıştır.

1964 yılından sonra TBMM, mahkemelerce verilmiş bulunan ölüm cezalarının uygulanması için bir karar almamıştır. Ancak 1971 yılındaki askeri darbeden sonra, darbeci generallerin etkisi ve tehdidi altında bulunan TBMM 14 kişinin ölüm cezasının uygulanması kararını kabul etmiş ve bu kişiler -üçü siyasal suçlu- idam edilmişlerdir.

1960, 1971 ve 1980 yıllarında yönetimde bulunan askeri rejim dönemlerinde önce adi suçlular, ardından da siyasal suçlular idam edilmişlerdir. Buna göre, hayatta kalmak ya da idam edilmek, rejimin siyasal yapısıyla doğrudan bağlantılıydı.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca, 16 TBMM üyesi milletvekili idam edilmiştir. Bunlardan 13'ü, 1923-26 yılları

arasında faaliyet gösteren İstiklal Mahkemeleri tarafından verilen ölüm cezalarına istinaden gerçekleşti. Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan ise, 1960 askeri darbesi tarafından kurulan bir olağanüstü mahkeme tarafından ölüm cezasına çarptırılmış ve cezaları infaz olunmuştur. Türkiye halen, bir başbakanı ve iki bakanını asmanın rahatsızlığını yaşamaktadır. İdam edilen bu üç insanın suçları siyasiydi ve modern ceza hukukunda, siyasal suça karşı bir ceza mevcut değildir. Bu nedenle idamlarından bu yana 39 yıl geçtikten sonra, 1990 yılında TBMM bu üç siyaset adamına itibarlarını geri veren bir kanun yayımladı. İdam edildikleri adada bulunan mezarları, büyük bir törenle İstanbul'daki bir anıt mezara nakledildi. Merhum Adnan Menderes'in ismi bir üniversiteye, İzmir Havalimanı'na ve birçok cadde ve bulvara verildi.

Tüm bunlardan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu idamlar karşısındaki hatasını kabul ettiğini ve yargılamanın adil olmadığını kabul ettiği sonucunu çıkarabiliriz.

1972 yılında, askeri yönetim döneminde idam edilen 14 kişinin arasında üç aşırı solcu genç de vardı. Sıkıyönetim mahkemesi tarafından verilen ölüm cezaları infaz edilen Deniz Gezmiş, Yusuf İnan ve Hüseyin Aslan hiç cinayet işlememişlerdi

O dönemde darbeci generaller parlamentoyu kapatmamış, fakat yasal hükümeti istifa etmeye zorlamış ve TBMM'yi de istedikleri yapılmadığı takdirde kapatmakla tehdit etmişlerdir. Darbecilerin etkisi altındaki Meclis de, bu üç gencin ölüm cezası kararını tasdik etmişti.

Geçen süreçte bu üç genç de, diğer üç siyaset adamının sağ görüşlüler nezdinde şehit olarak kabul görmeleri gibi, özellikle sol görüşteki insanların nezdinde şehit sayılmış ve idam edildikleri günün her yıldönümünde anılmaktadırlar. Bu üç genç adam, üzerlerine isnat olunan suçlardan dolayı bugün yargılanmış olsalardı, en fazla 5 yıllık bir hapis cezasıyla cezalandırılacak ve bugüne kadar birçok defa çıkarılmış olan genel aflar neticesinde, çoktan hapisten çıkmış olacaktı.

Darbəcilerin denetimi altında bulunan parlamentoda, en fazla milletvekiline sahip olan ve idamlar için evet oyu kullanan siyasi partinin lideri ve sonradan, cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel, kendisiyle yapılan bir söyleşide söz konusu olayla ilgili olarak sorulan bir soruya şu yanıtı vermiştir: "O dönemin koşulları, bu idamların infazını gerektiriyordu."

Parlamentodaki çoğunluk partisine mensup olan ve idamların infazı için evet oyu kullanan bir eski parlamenter ise, aynı soruya "hata yaptım" yanıtını vermiştir.

Sanırsız bu "yorumlar" için daha fazla söz söylemeye gerek yoktur.

Türkiye kamuoyu, 1980 askeri darbesinin lideri Kenan Evren'in ölüm cezasıyla ilgili söylemiş olduğu şu sözleri halen hatırlamaktadır: "Bunları asmayalım da besleyelim mi?" Halen hayatta olan Kenan Evren, AB süreciyle ilgili olarak vermiş olduğu bir demeçte, ölüm cezasına karşı olduğunu belirtmiştir. Bu arada, Kenan Evren'in devlet başkanı olduğu 12 Eylül 1980 ile Kasım 1983 arasında, 48 kişinin idam edilmiş olduğunu da belirtmek gerekir.

Askeri yönetimden sivil yönetime geçildikten hemen sonra, 1984 yılında seçimle işbaşına gelmiş bir hükümet döneminde, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin son iki ölüm cezası infaz edildi.

Bu infazların ardından Türkiye, ölüm cezasının uygulanması konusunda moratoryum ilan etti ve tüm ölüm cezalarının uygulanmasını durdurdu.

Ancak ölüm cezası hukuk sistemimizde var olan yerini korumaya devam etti. General Evren'in de işaret ettiği gibi, AB süreci Türkiye'de ölüm cezasının kaldırılması için önemli bir etken oldu.

1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB'ye aday ülke olduğunun ilan edilmesinin ardından AB Komisyonu, Türkiye'nin yapması gereken yasal değişiklikleri içeren Katılım Ortaklığı Belgesi'ni (KOB) hazırladı. AB Komisyonu'nun, Türkiye'nin yerine getirmesini istediği yasal değişiklikler arasında, ölüm cezasının kaldırılması talebi de vardı.

Ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin siyasi hava hazır olmasına rağmen, tam bu sırada; 2000 yılında PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan yakalandı ve Türkiye'ye getirildi. Bu olay ölüm cezasının kaldırılması tartışmasını alevlendirdi.

Öcalan 30 bin kişinin ölümünden sorumlu tutuluyordu. Yapılan açık yargılama sonucunda, henüz yasalarımızda

ölüm cezası mevcut olduğundan dolayı, Öcalan mahkeme tarafından ölüm cezasına çarptırıldı. Bu nedenle kamuoyu ve özellikle şehit aileleri ve yakınları, ölüm cezasının Öcalan'a uygulanmadan kaldırılmaması konusunda çok hassas davranıyorlardı.

Erdoğan Hükümeti KOB'a karşılık hazırlamış olduğu Ulusal Program ile ölüm cezasının kaldırılacağını vaat etti ve hemen ardından, Ağustos 2002'de ölüm cezasını ceza yasamızdan çıkarttı. Hükümet daha sonra, Ocak 2003'te Avrupa Konseyi'nin, ölüm cezasının uygulanmayacağına ilişkin Protokolü'nü imzaladı.

Ceza yasamızdan ölüm cezasının kaldırılmış olmasına rağmen, savaş zamanında işlenecek suçlara ilişkin ölüm cezasının uygulanması yasalarımızda henüz mevcuttu. Hükümet 9 Ocak 2004 tarihinde, savaş zamanında da ölüm cezasının uygulanmasının kaldırılmasına ilişkin, Avrupa Konseyi'nin 13 No'lu Protokolü'nü de imzaladı. Hemen ardından bu konuda tüm yasal değişiklikleri yaparak, ölüm cezasını tümüyle Türk hukuk sisteminden çıkarmış oldu.

Bütün bu yasal değişiklikler neticesinde ölüm cezası, kötü anılarıyla beraber artık tarihe mal olmuştur.

Konuyu bitirirken Beccaria'nın sorduğu şu soruyu sormak gerekir: "Cellâdı seven biri var mıdır? "

* Bu yazı 2004 Kasım ayında Montreal'de düzenlenen "The 2nd World Congress Against Death Penalty" konferansında İngilizce olarak sunulan tebliğ esas alınarak hazırlanmıştır.

